

Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi

ISSN: 1302-3543

Ekim/October 2022, 25 (50): 173-176

**Kesret Çarşısında Bir Hikmet Dükkânı
Köstendilli Süleyman Şeyhî Efendi Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî
Görüşleri****Fatma Adsoy**

Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tasavvuf Anabilim Dalı,
Eskişehir,
adsoyfatma@hotmail.com | ORCID: 0000-0003-4839-7871

Makale Bilgisi/Article Information**Makale Türü/Article Types:** Kitap Tanıtımı/Book Review**Geliş Tarihi/Received:** 09 Eylül/September 2022**Kabul Tarihi/Accepted:** 11 Eylül/September 2022**Yayın Tarihi/Published:** 01 Ekim/October 2022**Yayın Sezonu/Pub Date Season:** Ekim/October**Cilt/Volume:** 25**Sayı/Issue:** 50**Sayfa/Pages:** 167-171

Atıf/Cite as: Adsoy, Fatma. "Kesret Çarşısında Bir Hikmet Dükkânı, Köstendilli Süleyman Şeyhî Efendi Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri". Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi-Tasavvuf Scientific and Academic Research Journal 25/50 (October 2022): 173-176.

İntihal/Plagiarism: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Yayıncı/Published by: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi/İstanbul Sabahattin Zaim University.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Fatma Adsoy).

Kesret Çarşısında Bir Hikmet Dükkânı **Köstendilli Süleyman Şeyhî Efendi Hayatı, Eserleri ve** **Tasavvufî Görüşleri**

Biol Yıldırım, Büyüyenay Yayınları, 2019, 496 sayfa

Köstendilli Süleyman Şeyhî'nin hayatı, eserleri ve tasavvufî görüşleri üzerine hazırlanan çalışma, mezkûr sufînin eserlerinden ve klasik kaynaklardan istifade edilerek hazırlanmıştır. Araştırmacı Atatürk Üniversitesi bünyesinde, İsa ÇELİK danışmanlığında, 2016 yılında savunduğu doktora tezini genişleterek bu eseri oluşturmuştur. Nefs-i emmâreyi remz eden mavi ile nefis-i râziyyeyi simgeleyen yeşilin dairesel bağlantılarla şekillendirildiği dış kapak, bu iki mertebenin iç içe geçmiş hali ile adeta yükselişi simgelemektedir.

Eser, giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında müellifin yaşadığı dönemde Osmanlı Devleti'nin siyasi-ekonomik, ilmî-edebî durumu ile o dönemdeki tasavvufî cereyanlara kısaca temas edilmiştir.

Bu çerçevede Balkanların tasavvufu tanışması, müellifin müntesibi bulunduğu Nakşibendiliğın Rumeli’de faaliyet süreci de ele alınmıştır.

Birinci bölümde Şeyhî’nin hayatı, intisabı, şahsiyeti ve eserleri konu edilmiştir. Yıldırım, bu kısımda öncelikle araştırmamızın kaynakları hakkında bilgi verir. Ardından klasik kültürümüzde anı yazarlığı diyebileceğimiz türün pek gelişmediğini, zira mutasavvıfların tevazu gereği kendilerinden çok bahsetmediklerini ve bu konularda araştırma yapanların karşılaşacakları zorluklardan bahseder. Şeyhî’nin doğum yeri, tarihi, ismi, unvanı, mahlası, ailesi, çocukluğu, gençliği, yetiştiği muhit, tahsili, evliliği, aldığı idari görevleri, vefatı, tasavvuf yoluna intisabı, tarikat silsilesi, müridleri, halifeleri, edebi şahsiyeti, eserleri ve yaşadığı coğrafya hakkında açıklamalar yer alır. Kitapta Bulgaristan’da yetişen İsmail Hakkı’dan sonra en velüd sufi müellif olarak zikredilen Şeyhî’nin otuz bir eserinin dil ve anlatım özellikleriverilerek ayrı ayrı tanıtılır (ss.39-104). Ayrıca *Divan* sahibi Şeyhî’nin sade bir dil kullanarak “Yunusça” yazdığı ve “Fuzulice” bir neşvede dile getirdiği gönül mızrabını titreten şiirlerine de kitapta yer verilir.

İkinci bölümde ise Şeyhî’nin tasavvufî görüşleri konu edilir. Şöyle ki; Şeyhî, tasavvufun gayesinin vahdet-i vücud ilemaiyyet-i zat sırrını beyan, marifet-i nefse marifetullahı ayan olduğunu ifade eder. İbnu’l-Arabîtakipçisi Şeyhî’ye göre seyr ü sülûkun amacı öncelikle kesrette vahdet, sonra da vahdette kesret makamına ermektir (s.152). Kesrette vahdet Hakk’ı halkta müşahede, vahdette kesret ise halkı Hakk’ta müşahededir (s. 225). Yıldırım burada, seyr ü sülûk yöntemleri, engelleri ve salikin hasletlerine dair yüz elli sayfalık ayrıntılı bilgi verir. Sekrin türleri içerisinde“Hayz-ı Rical”dikkat çekici bir başlık kabul edilebilir. Şeyhî, sâlikin ledünnî nisbetin galebesi ile mahv halinden, sahv haline geçince şeriat ahkâmını icraya devam edeceğini,dolayısıyla sekr halinde şeriata aykırı gibi görünen bazı davranışların hoş karşılanması gerektiğini belirtir (s. 253).Şeyhî’ye göre bir veli, hangi ilahi isme mazhar olmuş yani hangi isimle taalluk, tahalluk ve tahakkuk etmişse o ismin manasına uygun davranış sergileyecektir (s.183).

Köstendilli’nin kavram haritasında önemli yer işgal eden velayet-nübüvvet meselesini de ele alan Yıldırım, insan-ı kâmil ve ism-i azam konusunda izahta bulunur. Ona göre Hz. Peygamber (s.a.) asaleten, diğer kâmiller ise vekâleten insan-ı kâmildirler. Şeyhî, İsm-i Azam konusunda

ilginç bir yorum getirerek İsm-i Azam'ın, insan-ı kâmilin kalbi olduğunu söyler (s.199).

Şeyhî'ye göre vahdet-i vücûd, Hakk'ı bütün gayrilerden tenzih ederek birlemektir (s. 386).Vahdet-i vücuda ermek, celâl ve cemâl penceresinden bakarak “Kelbde de körpede de Cenâb-ı Hakk'ın kudret ve cemâlini görmektir.” Eşya, hakikati itibariyle aynı ilahî özden neş'et etmiştir. Varlıklar arasında bu kudsî özde hiçbir fark yoktur. Burada farklılıkları ortaya çıkaran,kişinin bakış açısıdır. Âleme kesret nazarı ile bakıldığında varlıkların birbirinden ayrı olduğu görülür. Eşyaya vahdet nazarı ile bakıldığında ise cümlesi bir vücûd üzerine nakşolunmuş sûretler gibi görülecektir (s. 390).Müellif, ilahî tecellilerin her an zuhur edişini de“Yevm-i cedit ve rızk-ı cedit,” vecizesi ile özetler (s.458).Araştırmacı bu bölümde Şeyhî'nin, Kadızâdeliler-Sivasîler arasında yaşanan anlaşmazlıklara yaklaşımını da dile getirir.

Yıldırım, sonuç kısmının peşinden Şeyhî'nin eserlerinden örnek sayfalara yer verir. Kendisi, bu çalışmadan en büyük istifadesinin vahdet-i vücudu birinci el kaynaklardan öğrenmek olduğunu ifade etmektedir. Ona göre vahdet-i vücuda ermenin alameti, olumsuz bir tecelli ile karşılaşıldığında celâl sıfatı ile teselli bulmak, olumlu bir tecelli ile karşılaşıldığında ise cemâl sıfatı ile mesrur olmaktır(s.461).

Yıldırım, Şeyhî'nin görüşlerini incelerken ağırlıklı olarak *Bahru'l-velâye*, *Mektubât-ı Erbaîn*, *Sakk-ı Şeyhî*, *Nikâtu'l-hikem*, *Hülâsât*, *Kûtu'l-uşşâk*, *Sübha ve Lemeât* adlı eserlerinden istifade etmiştir. Bununla birlikte *Târifât*, *el-Fütûhâtu'l-Mekkiyye*, *Mektûbât*, *Menâzilü's-sairîn* başta olmak üzere sözlük, tasavvuf ve hadis kaynaklarından da faydalanarak genişçe bir kaynakça oluşturmuştur.

Eserdeki hadisler tahriç edilerek dipnotlarda belirtilmiş, ulaşılamayanlar da ifade edilmiştir. Yayıgın olmayan tasavvufi terimler için açıklamalarda bulunulmuştur. Okuyucunun düşünce dünyasını yenileme potansiyeline sahip eser, akıcı üslubuyla genel okuyucu kitlesi yanında tasavvuf alanında araştırma yapmak isteyenler için de hem biyografi hem de adeta kavramlar sözlüğü görünümündedir.